

5177

AD

1985

ANKARA
DEVLET RESİM HEYKEL MÜZESİ
"TARİHİ TÜRK OCAĞI BİNASI"

708

5 ATATÜRK'E MİMAR HİKMET İSMET KOYUNOĞLU TARAFINDAN SUNULAN VE ONAYI ALINAN TASLAK SULU BOYA RESİM

İNŞAATA VE ONARIMA AİT ANILAR

ANKARA DEVLET RESİM VE HEYKEL MÜZESİ'NİN (TARİHİ TÜRKOCAĞI BİNASININ) (KISA TARİHÇESİ)

Ankara Resim ve Heykel Müzesi'nin yeri Anadolu Selçukluları'ndan beri Namazgah Tepesi olarak adlandırılmıştır.

Ankara'nın imar planı hazırlanırken, binanın kurulduğu alan 12065 metrekare olarak tespit edilmiştir.

Adı geçen yer, 1927 tarih ve 28 kayıt defteri, cilt 39 sayfa 68'e 656332 no. ile Türkocakları Merkez Binası olarak Ankara Tapu Müdürlüğü'ne kaydedilmiştir.

Cumhuriyet ilân edildikten sonra, başkent Ankara'da girilen imar faaliyetleri arasında, Etnoğrafya Müzesi, Gümrük ve Tekel Bakanlığı Binası ve Çankaya Atatürk Evi yapımcısı olan Yüksek Mimar-Mühendis Hikmet İsmet Koyunoğlu tarafından, Atatürk'ün emri ile binanın projesi çizilmiş, Emlâk Kredi Bankası'nın kefaleti ile yapımı "ZELLA" Şirketine ihale edilmiştir.

1925 yılında ihalesi yapılan bina, o günün şartlarına göre, olağanüstü bir çalışma ve hızla tam 18 ayda tamamlanmıştır.

Yapı, Atatürk tarafından hizmete açılmıştır.

Türkocakları'nın kapanmasından sonra, 10 Nisan 1931 gününde bina Halk Fırkası'na geçmiştir. 1932 yılı başında, Halkevleri açılır açılmaz bina Halk Fırkası tarafından tekrar Halkevleri'ne devredilmiştir. 1950 seçimlerinden sonra, o devrin hükümetince alınan Halkevlerini kapatma kararından sonra 15.12.1952 gün ve 15030 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile binanın hazineye, kullanma yetkisinin ise, tekrar Türkocakları Derneğine verildiği görülmektedir.

1952-1961 yılları arasında Türkocakları tarafından kullanılan binanın istenilen şekilde bakımı yapılamamış, yer yer tahrip olmuştur. Bu yıllarda Ankara Belediyesi'nin girişimi ile

binanın bir bölümü nikah salonu olarak kullanılmıştır. Aynı yıllarda binanın başka bir bölümünde Devlet Tiyatrolarına bağlı 3. Tiyatro açılmıştır. Böylece üç kurum faaliyet gösterdiğinden sorumluluğu kimse üzerine almamış, yer yer yıkıntılar meydana gelmiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in emri ve Bakanlar Kurulu'nun 31.3.1961 tarih ve 5/1011 sayılı Kararı ile bina Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Ancak, Türkocakları binadan çıkmamıştır.

Bakanlar Kurulu 31.3.1961 gün ve 5/1011 sayılı Kararname ile, Ankara eski Halkevi binasının kütüphanesi ve demirbaş eşyaları ile birlikte Türkocakları'nın tahsisine dair 15.12.1952 gün ve 3/160030 sayılı Kararnameyi iptal etmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilen Halkevi Binası daha sonra, Ankara Valiliği'ne verilen emir üzerine o zaman yeni kurulan Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Böylece bina Ankara Valiliği'nin emrine geçmiştir. Ancak, devrin Cumhurbaşkanı merhum Cemal Gürsel, Müsteşarı aracılığı ile Başbakanlığa gönderdiği 22.7.1961 tarihli yazı ile, yukarıda sözü edilen kararın durdurulmasını, binanın yeniden Türkocakları'nda kalmasının uygun olacağını bildirmiştir.

Bunun üzerine Türkocakları bir müddet daha bu binada faaliyet göstermişlerdir. Gayesinin dışında kullanıldığı gerekçesiyle Köy İşleri Bakanlığı'nın 10.8.1965 gün 718-01/4744 sayılı teklifi ve Maliye Bakanlığı'nın olumlu mütalaası sonucunda binanın Halk Eğitimi Merkezi olarak Köy İşleri Bakanlığı'na tahsisi uygun görülmüştür. Bu kararla bina yeniden başka bir Bakanlığa geçmiştir. Bu karara rağmen Türkocakları binayı tahliye etmemiş, binadaki faaliyetlerine devam etmiştir.

2310185506

Bu el değiştirmeler boyunca bina tamamen harab olmuş, salonun locaları yıkılmış süslemeleri sklmştir. Bilhassa 3. Tiyatro'nun işgal ettiği bölüm adeta tahrip edilmiştir. Ayrıca binadaki tarihi eserler, kıymetli tablolar ve değerli kitapların pek çoğu ne yazık ki yokolmuştur. Ayrı ayrı kurumların kullandığı bina için ciddi bir onarım düşünülmemiştir.

Bodrum katın kapıları ve pencereleri kırıldığından binanın çeşitli köşelerinde kim olduğu bilinmeyen kimselerin kaldıkları grlmştir. Binanın çatısında yıkıldığından salon kullanılmaz hale gelmiştir. Bu tahribat sonunda bir tek sağlam kapı ve pencere kalmamıştır. Ana giriş kapıları kırılmış ve siyaha boyanmıştır.

Bu arada İçişleri Bakanlığı'nın Milli Eğitim Bakanlığı'na yazdığı 10 Şubat 1971 tarihli yazıda, binanın Trkcakları'na tahsisi hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı'nın 31.3.1961 tarih ve 5/1011 sayılı kararı ile esasen iptl edildiği bildirilerek binanın Köy İşleri Bakanlığı'ndan alınarak Polis Eğitim Merkezi yapılmak üzere kendilerine tahsisi istenmiştir.

Bakanlar Kurulu'nun 26.7.1971 gün ve 7/2852 sayılı kararı ile binanın kullanma hakkı Milli savunma Bakanlığı'na verilmiştir. Böylece bina yeniden el değiştirmiştir. Bina Milli Savunma Bakanlığı'nca Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'na karargah olarak tahsis edilmiştir. Ancak, binada Müze, Kütüphane ve bir tiyatro salonunun bulunmasını dikkate alan ve Atatürk'ün bu binayı hangi amaçla yaptırdığını bilen, Askeri kesim binanın asker karargahı olarak kullanılmasının doğru olmayacağını ve esasen kullanılmıyacak derecede harap durumda bulunduğunu görerek, konuyu bir raporla Milli Savun-

ma Bakanlığı'na bildirmiş ve bina Sıkıyönetim Komutanlığınca kullanılmamıştır.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın emirleri ve Maliye Bakanlığı'nın 2.12.1971 gün ve 3121-2324-2-71/25533 sayılı yazısı zerine Bakanlar Kurulu binanın Milli Savunma Bakanlığı'na tahsisine dair kararnameyi yürürlükten kaldırmak, binanın tamamının kütüphanesi, kitapları, demirbaş eşyası ve mefruşatı ile birlikte 12.1.1972 tarih ve 7/3648 sayılı kararıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na devrini kararlaştırmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilen bina, 24 Şubat 1972 gün ve 700.1/500 sayılı kararla Ankara Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu haline getirilmiştir. İeriisinde şoför ehliyet, elektrik, demircilik, biçki-dikiş ve marangozluk, kadın kuaför bölümleri aılmıştır. Salonun tavanları cktğnden 3. Tiyatro binadan çıkarılmış, odaların bazıları birleştirilerek, atölye şekline getirilmiş, ck az ve arta kalan bazı sanat eserleri Ankara'da başka kurumlara dağıtılmıştır. Bazı pencereler tuğla ile örülerek kapatılmıştır. Nikah salonu olarak kullanılan başka bir bölümün duvarları yıkılarak ve arka merdivenlerin mermerleri sklerek oralarında şoför ehliyet pisti haline getirilmiştir. Ayrıca, binada yetişkinler için kısa süreli çeşitli cırac sanat kursları aılmıştır. Salonun alt katında bir bölümden dışarıya bir kapı aılmak orası da araba yıkama yeri haline getirilmiştir.

Son olarak bu tarihi bina Güzel Sanatlar Genel Mdrlgnn girişimi zerine Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'n direktfleri ile Bakanlar Kurulu'nun 25.10.1975 tarih ve 7/1172 sayılı ck isabetli bir kararıyla Resim ve Heykel Müze-i yapılmak üzere Kültür Bakanlığı'na devredilmiştir.

1985 AD 5177

DM = 6566-85

ANKARA DEVLET RESİM HEYKEL MÜZESİ OLAN "ESKİ TÜRKOCAĞI BİNASININ İNŞAATINA VE ATATÜRK'E AİT ANILAR"

□ Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile ilk tanışmamız 1907 yılında oldu. İstanbul'da müşterek tanıdığımız bir arkadaşın düğününde aynı masaya oturduk. Ben Sanayii Nefise Mimarlık son sınıf öğrencisi, o etrafında ilgi uyandıran pırl pırl bir Kurmay Yüzbaşı idi. O gece aynı evde kaldık ve kaynaştık. İkinci karşılaşmamız 1909 yılında Binbaşı ve hareket orduları Kurmay Başkanı olarak İstanbul'a geldiği zaman oldu. Ben Akademiyi bitirmiş artık mimar olmuştum. İmparatorluk çökmeye başlamış vatan toprakları parça parça elden çıkıyordu. Askere alındım. Ve cephe cephe dolaşmaya başladım. Balkan, Kafkas, Galiciya vs. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verdiği yıl Erzurum İttihat ve Terakki binasını yapmakla görevlendirildim. Orada sanat değeri yüksek bir bina yaptım. Erzurum'da Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal'in adını duyuyor ve O'nu tanımakla iftihar ediyordum. Sinan'ın eseri Lalapaşa Camii'nin çöken kubbesinin tamiratı gerektiğinden 1916 yılında tekrar Erzurum'a gitmek zorunda kaldım. Erzurum'da Ruslara karşı verilen savaşlara kayak birliği kurarak katıldım. Yaralandım, aileme şehit olduğumu duyurmuşlar. 1919 yılında düşman Anadolu'ya girmiş içimiz kan ağlıyordu.

ANKARA'NIN KADERİ 1919'DA BELLİYDİ

□ 3 Temmuz 1919 günü Mustafa Kemal, Erzurum'a geldiği gün Ilıca'da karşılayıcılar arasında vardım. Beni görünce memnuniyetini ifade buyurdular. O gece geç saatlere kadar konuştuk. Bir yıl sonra Ankara'ya gelmemi istediler. "Neden Ankara?" dediğini sonradan anladım. 1920'nin Şubat ayında Ankara'ya gittim. Kendilerini istasyonda derme

çatma bir binada buldum. Akşam yemeğine alıkoydu. Bana "Hikmet, biz Ankara'yı başkent olarak düşünüyoruz. Bana lazımsın. Bizim toplantı yapacağımız bir yer yap dedi. O gün Fevzi ve İsmet Paşalarla eski adım olan Sarı Hikmet olarak tanıştırdı. Kolları Sıvadam. Sonradan. I. Meclis adını alacak binayı iki ayda onararak toplanılacak bir hale getirdim. Askeri meseleler için Keçiören'deki şimdiki meteoroloji binasını onardım. Karargâh haline getirdim. O sırada Mimar Vedat Bey gelmiş, Çankaya'da eski bir bağ evini köşk şekline sokuyordu. Mustafa Kemal'in emri ile bu işi ben tamamladım. Bu küçük ev sonradan Cumhurbaşkanlığı Köşkü oldu. Bir gün bana "Yahu Hikmet parayı nereden buluyorsun" dedi. Ben de "Paşam halk gönülden yardım ediyor" dedim. Hepimiz tarifsiz bir heyecan seline kapılmıştık...

ŞEHİT ASKER ANITI

□ 1923 Mayıs ayı sonları idi. Akşam Keçiören'de bir evde Gazi bana dönerek ve cebinden bir not çıkararak "Yeni kurulacak devletin ilk anıtı Dumlupınar'da yapılacak. Adı da (Şehit Asker Anıtı) olacak" dedi ve notu bana uzattı. Emir gereğince Dumlupınar'a gittim. Bugünkü anıtı yaptım. Toprakta çıkan bir kol Türk sancağını dik tutuyordu. 1924 yılının kendileri tarafından anıt açıldı. Çok beğenmişlerdi...

BAŞKENT ANKARA'NIN İLK ÜÇ MİMARİ

□ Savaşlar savaşları, yıllar yılları kovaladı... Büyük bir kuruluş mücadelesi verilmiş, pek çok akil almaz olaylar geçmiş ve Cumhuriyet kurulmuştu.

Mustafa Kemal Paşa etrafında topladığı asker ve sivilden

oluşan yapıcı yaratıcı ve dinamik kadroya yeni başkentin inşası görevini verecek, üç mimar çağrılmasını istedi.

Mimar Vedat Bey, Mimar Kemalettin Bey ve ben bu çağrı üzerine Cumhurbaşkanını Mustafa Kemal'in yanında yer aldık. Para pul düşünmeden ve gece gündüz demeden emirlerinde çalışmaya başladık.

NAMAZGAH TEPESİ'NDE İKİ KÜLTÜR MERKEZİ

□ Ankara'nın Namazgâh Tepesi'nde iki büyük kültür merkezinin yapılması görevi bana verilmişti. Bunlardan birisi "Etnoğrafya Müzesi" diğeri bugün "Resim ve Heykel Müzesi" olarak hizmete giren "Türkocakları Merkez Binası" idi. Tepeyi projelendirdim ve sulu boya olarak iki binanın silüetini yaptım. Çok beğendiler. Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul'a bu resimlerin altını imzalattılar. 1925 yılında tamamladığım Etnoğrafya Müzesi'nden sonra Türkocakları Merkez Binası'na başladım. 53 yıl önce yaptığım ve Büyük Önder Atatürk'ün inşaatını hergün titizlikle takip ettiği, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kültür ve sanat merkezi olan Türkocağı binasının bende iz bırakan bazı anılarını aşağıda sunuyorum. Binanın inşaatına 21 Eylül 1925 tarihinde başlamış ve 18 ayda tamamlamıştım. Ankara'da ilk betonun kullanıldığı bu binayı Mustafa Kemal 18 ayda tamamlamamı emir buyurmuştu. Ayrıca, "binanın inşaatının herşeyinde yalnız Türkler çalışacak, yabancılar hiç bir yerinde görev almayacak" dediler. Ne yazık ki o günlerde teknik elemanların ve ustaların büyük bir bölümü yabancı kökenli idiler. Türk ustalarının tümü Kurtuluş Savaşı'nda görev almış çoğu şehit olmuş ya da sakat kalmışlardı. Bende, mezar işçiliğinde çalışan ne kadar mercici, taşçı varsa onları Ankara'da topladım.

İnşaatla ilgili olarak Hamdullah Suphi ve Recep Peker görevlendirilmişti.

"18 AYDA TAMAMLANACAK..."

□ Bu şartlar ile işe başlamıştım. Yalnız daha işin başlangıcında önemli bir olayla karşılaştık. Bu da temel konusu idi.

Temel kazılması tümüyle tamamlanınca toprak basınç deneyleri yapılacak, toprağın durumuna göre nasıl bir temel oturtulacağı tesbit edilecekti. Temel atma töreni için ufak bir yer kazılmış, ilk taş Reiscumhur Mustafa Kemal tarafından konmuştur. Temel atma töreninde "Hikmet 18 ayda tamamlanacak değil mi" dedi.

ANILAR

□ Ben taş ve mermer işleri için Erdek karşısındaki Marmara adasına gitmiştim. Müteahhit temel işlerine başlamış ve önemli bir bölümünü kısa sürede bitirmişti. Marmara'dan dönüşümde yapılan hesapsız kazıların nedenini sordum. "Havalar iyi gidiyordu, vakit kaybetmemek için yaptık" dediler. Sağlam olmayan bir zemin üzerinde moloz taşı ve kireçli harçla temele başlamışlardı. Bu hesapsız işleri kendilerine gösterdim, temelleri yıkınız ve kazıyı baştan yapınız dedim, aldırmadılar. Ertesi sabah taş ocağında çalışan işçileri inşaat yerine getirdim, tüm hesapsız duvarları dinamitle yıktırdım. Temele koyduğum dinamitlerin patlaması çok gürültü yapmıştı. İki saat sonra inşaata bir araba geldi. Yolsuzluktan yukarı çıkamadığı için şimdiki Türk Hava Kurumu'nun önünde durdu. İçinden Mustafa Kemal inmişti. Yukarıya doğru bağırdı. "Yahu Hikmet, biz Ankara'yı kurmaya çalışıyoruz, sen havaya uçuruyorsun". Koşarak yanına indim, durumu anlatınca çok memnun kaldı "Bu bina benim eserim olacak aman dikkat et" dediler.

□ Taşçı ustabaşım, Hüseyin Avni Efendi, bir kolunu cep hede kaybetmişti. Emsali görülmemiş bir yüksek sanatkârdı. Yanında da çok kabiliyetli yardımcıları vardı. Taşçıların gece gündüz severek, isteyerek çalışıyorlardı. İstedğim ölçüde, kıymetli mermer taşları Marmara Adası'ndaki ocaklarından çıkararak bize yetiştiren taşçı merhum Salih Bey de eşi bulunmaz bir zanaatkârdır.

□ Aralık ayında Ankara'nın meşhur soğuğu başlamıştı. İşçiler yatmıştı. İnşaatın bodrumuna bir odun sobası kurmuş-

tuk. Taşçı ustası Hüseyin efendi elinde büyük bir çıra parçası ile bana ışık tutuyordu. Ben de büyük salonun projelerini çiziyordum. Kapı vuruldu. Usta, tahta ve çullarla örtülü olan kapıyı açtı. Atatürk gelmişti. Yanında Fevzi Paşa ve Recep Bey ile birlikte birkaç kişi daha vardı. İçeri girdiler. "Yahu Hikmet Meclisten geliyoruz. Binanın locası dahil her yerinde Türk motifi kullanılmasını istiyorum" dedi. Ben kendilerine çıra ışığında ellerimle çizdiğim motifleri gösterdim. Bizlere sigara ikram ettiler ve bodrumdan memnun ayrıldılar.

□ İnşaatin ikinci kat balkonunu yapıyordum. Karlı, fırtınalı tipili bir gündü. Bir işçi, "efendim Paşa geldi" dedi. Bir döndüm Mustafa Kemal üstü başı kar içinde yanımda duruyordu. Taşçı ustası tek kollu Hüseyin Efendi eline süpürgeyi alarak Mustafa Kemal'in üzerindeki karları temizlemeye başladı. Paşa ustaya kolunun ne olduğunu sordu. Afyon cephesinde kaybettiğini öğrenince çok duygulandı. İşçilerim tencerede çay kaynatmışlardı. Bardakta bulunamamıştı. Tahta kaşığı karda yıkadılar Gazi Paşa'ya verdiler. O'da bu kaşıkla tencereden çay kaşıkladı. Balkondan ta uzakları gösterdi Hikmet, "şu karşıdaki boşluğu orman, şu bataklığı da park yapacağım" dedi. Yıllar sonra gösterdiği yerlerden birisi Gazi Orman Çiftliği birisi de Gençlik Parkı olmuştu.

□ Ana giriş kapısının modelini Atatürk görmüş çok beğenmişti. Kapı bronzdandı. Bu bronz akşamın parlaklığını daimi surette muhafaza etmeleri için dökümde % 61 nisbetinde gümüş koymuştum.

50 YIL SONRA...

□ 1976 yılında bir sonbahar günü, Güzel Sanatlar Genel Müdürü Sayın Mehmet Özel beni Ankara'ya getirtti. Binaya gittiğim zaman ne yazık ki bu parlak bronzları, sanat nedir, güzellik nedir, bilmeyen adamlar yağlı boya ile siyaha boyamışlardı. Binanın her tarafının yıkılmış salonun çökmüş ve pencere çerçevelerinin, mermerlerin ve kapıların kırıldığını, içerdeki sanat eserlerinin sanki yok olduğunu gördüğüm za-

man çok üzülmüş ve gözlerimden yaşlar boşanmıştı.

□ Binanın şeref holü duvarı üzerine Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni yazmak için bir mermer pano hazırlatmışım. Bunun yazısını lisede, güzel yazı dersi veren Hakkı Bey hocamıza yazdırtmayı düşünmüştüm. Onu Ankara'ya getirttik. Günlerce çalışarak nutku mermer taş üzerine dikkatle yazdı. Taşçı Hüseyin Avni Efendi de onun nezareti altında bu güzel yazıyı taş üzerine işledi.

GENÇLİĞE HİTABE BLOKUNU HARF DEVRİMİNDEN BİR YIL ÖNCE YAZDIRDI

□ Gençliğe hitabe bloku, harf devriminden bir yıl önce bina açılmadan, 1927 yılında yerine konulmuştur.

□ Atatürk Latin Harfleri ile Gençliğe hitabeyi bir kağıt üzerine yazmış ve bunun mermere işlenmesini bize emretmişlerdi. Hiç kimse Latin harfi bilmediği için her harf kopya edilerek yazılmıştı. Birgün Atatürk yakın arkadaşları ile inşaata geldiler yazılmasına devam edilen mermerde ne yazıldığını sordular. Mustafa Necati bir şeyler söylemeye çalıştı ama okuyamadı Mustafa Kemal "bir yıl sonra anlarsınız" dedi. Kendileri de okumadı. Bir yıl sonra harf devrimi yapıldığı zaman mermerde yazılan gençliğe hitabenin ne demek istediğini hepimiz çok iyi anlamıştık...

□ Tiyatro salonundaki aküstik meselesine çok önem vermişim. Tanıdığım müzisyen arkadaşlarımı çağırıyor, çalgı çaldırıyordum. Bir yerden bir fena akis geliyormuş, ses uğulduyor mu diye dikkatle tecrübeler yapıyordum. Salon aküstiğini kontrol için Avrupa'dan büyük sanatkârlar gelmişti. Paris'ten gelen "Mari Bel" böyle güzel bir salon görmediğini söylemişti.

□ Meşhur Alman Keman Virtüözü Herr Kulunkampff' la Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, salonumuz hakkında bir konuşma yapmıştı. Salonu beğendiniz mi? Aküstiği nasıl? sualine karşı, Kulenkampff:

“Doğrusu Ankara’da böyle mükemmel bir salon bulacağımı rüyamda görsem inanmazdım. Çünkü böyle bir salon Avrupa’da da azdır. Konser salonunun medeni bir ihtiyaç olduğunu takdir eden ve yeni şehirini kurarken konser salonu ihmal etmeyen bir millet hiç şüphesizki yüksek bir millettir” demişti.

□ Bütün işler bitmişti. Umumi temizlik yapıyorduk. Hamdullah Suphi Bey ve bütün sanatsever arkadaşlarını üzen bir durum vardı. Bu da Türk salonu idi. Recep Peker ve Hamdullah Suphi çekinerek yanıma gelmiş, “Hikmetçiğim hiç paramız kalmadı, sana aylarca Ankara’nın tarihi evlerinde etütler yaptırдық, onlardan aldığın ilhamla resimler hazırladın çok yazık ki paramız kalmadı, Gazi’ye ne diyeceğiz, bilmiyoruz. Salonun alçı sıvası bitti, öylece bırakalım” demişlerdi. Kendilerine; “paraya lüzum yok, ben o salonun bütün süsleme işçiliğini parasız olarak kendim yaparım, yalnız biraz alçı gibi şeyler lazım, o kadar” demiştim.

□ İnşaat yerlerimizi ve atelyelerimizi sevgili Atatürk’ümüz daimi şerefendirirler, genellikle de bunu habersiz yaparlardı. Gerçekleştirdiğimiz işleri, projelerimizi büyük bir dikkatle inceleyerek bizlere aydınlatıcı öğütler verir ve çalışmalarımızı uyarıcı ve kıymetli sözleriyle teşvik ederlerdi.

Atatürk, modern mimari konusunda getirttiği kitaplar, resimler üzerinde incelemeler yaparlardı. Hiç unutmam bir gün inşaat şantiyesinde şu sözleri söylemişlerdi:

“Eski milletler büyük çalışmalar sonunda kendilerine has birer mimari “siti” yaratmışlardır. Son asrın sanat çalışma ve düşüncelerinin sonunda modern bir mimari doğmuştur. Fakat, bu modern mimari, her milletin düşünce ve karakter farklarıyla, birbirinden ayrı görünüş ve anlamdadır. Bir İtalyan modern mimarisi ile bir Alman modern mimarisi arasında çok değişiklikler vardır. Bu modern mimariler bütün görünüşleriyle de hangi milletin malı olduğunu anlatmaktadır.

Bize de, asrın bütün düşünce ve ihtiyaçlarına cevap verecek, ruhlarımızı okşayacak bir modern mimari lâzımdır. Fakat bu modern mimari diğer milletlerin taklitçiliğini değil, yurdumuza Türklüğe özgü bir mimari olmalıdır. Bize orjinal bir modern Türk mimarisi lâzımdır. Eminim ki, yetişmekte olan genç Türk mimarları olumlu bir yaratıcılığa erişeceklerdir.”

BU SERİNLİĞİN ALTINDA YATIP İSTİRAHAT ETMEYİ İSTERİM

□ Yeri gelmişken kıymetli bir anımı derin bir hüznün içinde söylemek isterim. Çok soğuk, karlı, tipili bir kış günü idi: Bina çatısını tamamlamıştık. Bazı pencerelerin çerçeveleri camları takılmıştı. Bazı pencereleri de muvakkaten tahta ile örtmüştük. İçeride mermer taşçı ustaları, marangozlar çalışıyordu. Ben de büyük holün ortasına koyduğum iş masasının üzerinde mermercilerle yapacakları işlerin çinko kalıplarını kesiyordum. Dışarda tipiden göz gözü görmüyordu. Şiddetli bir fırtına vardı. Bir işçimiz dışarıdan koşarak gelmiş ve heyecanla:

“Paşa geliyor?” demişti.

Şaşırmıştık. Bu havada hangi paşa gelebilirdi?

Büyük giriş kapısı açıklığına iğreti olarak taktırdığımız tahta kapı açılmış ve içeri Atatürk girmişti. İlk sözü:

“Hikmet bu havada inşaat yapılır mı yahu” olmuştu. Cevap verdim:

“İnşaat mukavelemize göre binayı 18 ayda bitirmek lâzım. Bunun için etrafı biraz kapattık, umum işçilerimizde başta mermerciler olmak üzere çalışıyorlar”. O sıra inşaat katibim Bahri Bey bir fırça ile Atatürk’ün üzerindeki karları temizliyordu. Bu iş bitince hemen bir gaz sobası getirerek Atatürk’ün önüne koymuştu. Paşa gaz sobasına bakarak:

“Bahri Bey senin gaz soban burada ne işe yarar, her taraftan rüzgar, soğuk bol bol işliyor. Buna tabiri marufiyle

Ok meydanında Buhur yapmak derler”.

Bahri Bey de:

“Paşam çok üşümüşsün, burnun kıpkırmızı.... Hiç olmazsa biraz burnun ısınır” demişti ve gülüşmüştük. Paşa getirdiğimiz bir tahta iskemleye oturmuştu, taşçı ustabaşım Hüseyin Avni Efendi kahve pişirip getirmişti. Atatürk kahvesini içmişti, o esnada tipi biraz durmuştu. Ön cephedeki iğreti kapının açılmasını istediler, açmıştık. Ankara ovası bomboş, bembeyaz karlar altında güzel ve çekici bir manzara olarak görünüyordu. Atatürk: Ayağa kalktı. Omuzuma elini koyarak bak Hikmet sana daha önce söylediğim gibi “Şu bataklıq ağaçlandırır, park yaparsak, ovayı da düşündüğüm gibi meyva ağaçlarını donatır güzel bir çiftlik haline getirirsek bu güzel manzara karşısında oturur seyretmek çok hoş olacak, yazın burası da çok serin olacak. İşimi gücümü bitirdikten sonra bu güzel manzaraya karşı, bu serinliğin altında yatıp istirahat etmek isterim” buyurmuşlardır.

Ne garip bir rastlantıdır ki vefatlarından sonra uzun müddet bu serin tepede ebedi uykusuna dalmıştı.

Tanrı ruhunu şâd etsin, O'nun manevi kuvveti ruhlarımızda yaşasın.

ANKARA'DA İLK RESİM SERGİSİ BU BİNADA

□ Binanın inşaatını bitirmiştim. Konacak eserler henüz gelmeye başlamıştı. Bunların yerlerine nasıl yerleştirilecekleri hakkında görüşmeler yapılıyordu. Binanın bu geçici boşluktan istifade ederek Ressamlar Cemiyeti sanki bu binanın yarım yüzyıl sonraki geleceğini görmüş gibi Ankara'da ilk resim sergisini burada açmak için izin almıştı. Ressam arkadaşlarım da benden yardım istemişlerdi. Bütün tablolar gelmişti, asmak için sehpa lar muvakkat bölme duvarlar yaparak serginin gösterişli, muntazam bir halde olmasına çalışıyordum. Bu çalışmam geceleri de devam ediyordu.

Ankara'da henüz elektrik yoktu. İki adet büyük lüks gaz

lambası yakmış çalışıyordum. Gece saat onbirdi. Kapıdan içeri Atatürk girmişti. Yanında hiç kimse yoktu. Asker dışarda bekliyordu. Şaşırdım. Atatürk dedi ki:

“Hikmet aşağıda yoldan geçiyordum. Binada kuvvetli bir ışık gördüm, acaba ne oluyor diye merak ettim, geldim”.

Kendilerine, “Ressamlar Cemiyeti'nin ilk Ankara Resim Sergisi'ni burada açmalarına müsaade ettiler. Ressam arkadaşlarım da benden yardım istediler, burada sergilenen eserler hakkında da bir broşür yazmamı rica ettiler. Gündüz inşaat işlerimden ayrılmıyorum. Bunun için gece çalışmayı olumlu buldum, bu nedenle çalışıyorum” dedim.

Binanın böyle bir sergi emrine verilışinden çok menun olduklarını ve çalışmamaya devam etmemi söyleyerek ayrılmışlardı.

Üç gün sonra sergiyi Necati Bey açmıştı. Öğleden sonra da Atatürk teşrif etmişlerdi.

Paşa sergiyi gezerken ressam İbrahim Çallı:

“Paşam eserlerimiz hakkında düşüncelerinizi lütfederminiz” demişti. Atatürk, bütün ressam lar ve eserleri hakkında kıymetli bir konferans vermişlerdi. Ressamlarımızın kişilikleri ve bunların eserleri üzerindeki etkilerini çok güzel anlatmışlardı.

Ressamlarımız Paşa'nın kendileri hakkındaki bilgi ve tenkitlerini büyük bir hayranlıkla dinlemişlerdi ve şaşırmışlardı.

Mesela ressam Hikmet'ten söz ederken: “Hikmet tablolarında bile sevdiği denizcilikten ayrılmamıştır. O bir denizci subayıdır. Bazen coşan, bazen rakit bir halde, civarın bütün güzelliğini bir ayna gibi temiz sathında toplayan denizleri nasıl içten bir duygu ile yaratmıştır. Evet o yalnız ressam Hikmet, bahriyeli ressam Hikmet'tir.” demişti.

Çallı'nın Kuvayı Milliye tablosu önünde durmuş, “Çallı doğum yerinin efe tipini ne güzel canlandırmıştır. Onun ruhundaki efelik bu tablosunda tam olarak görülmektedir. Yal-

nız bir tarafını tenkit edeceğim: Tablodaki atlar çok tavlı ve güçlü olarak yapılmıştır. Savaşta bizler bir parça arpa ekmeğini güç bulurken, atlarımız arpa denilen nesneyi unutmuslardır. Çallı sen bu atları biraz zayıflatki bu tablon tam o devrin anlamını taşısin” demişti. Çallı da;

“Çok teşekkür ederim Paşam, bizler Milli Savaşın kahramanlarını düşüncelerimizde ululaştırırken, bu büyük mücadelenin en önemsiz parçalarından bile hep kuvvet, azamet ve canlılık hissediyorduk. Bu düşüncemizi eserlerimizde de canlandırmıştık. Var olunuz, güzel bir sanat dersi lütfettiniz” demişti. Çallı paletini, fırçasını getirdi. Atatürk’ün huzurunda fırça darbeleri ile atları zayıflatmaya çalışıyordu. Salon neşe içinde idi.

Sergideki önemli eserlerden biri de ressam Sami’nin “Sarıkamış” tablosu idi. Bunun önünde dakikalarca duran, düşünen Atatürk:

“Sami Bey bir asker olarak savaşın zaferini de fecaatını da yakından bilir. Sarıkamış bozgununda yaralı askerlerimizin, kışın dondurucu havalarında yolsuzluk, vasitasızlık karşısında kağını arabalarıyla Erzurum’a doğru gidişleri, hatta arabacıların bile yaralı askerlerden oluşunun sanatkâr ne kadar derin bir duygu ile canlandırmıştır.”

Paşa’nın bütün ressamlar ve tabloları hakkında kıymetli bir sanat konferansı şeklindeki beyanları, ressamlarımızı ve devletin diğer büyüklerini çok etkilemiş ve derin hayretlere düşürmüştü. Paşa hepimizin şevk ve heyecanları arasında sergiden ayrılmışlardı. İşte büyük Atatürk her sanat kolu üzerinde tetkikler yapar ve sanatçıları teşvik ederlerdi.

Binanın açılışında Atatürk şu sözleri söylemişti:

“Cumhuriyetimizin ilk kültür ve sanat merkezini açmaktan çok mutlu oldum. Anadolu’nun ortasında nur saçacak, ışık saçacak ve milletimizin feyz alacağı bu güzel binayı 18 ay gibi kısa bir zamanda tamamlayan mimar, usta ve işçileri-

mizi tebrik ederim. Güzel bir yapı oldu. Hele mermer ve taş işçiliği, Türklerde bu sanatın yaşamakta olduğunu gösteren bir belgedir. Türk salonu tam düşündüğüm gibi olmuştur. Buradan ayrılmayı istemiyorum, yapan eller sağolsun.”

Atatürk odada şöminenin sağ tarafındaki eski sitil divanda oturmuşlardı. Ve güzel sözleri ile bizleri coşturmuşlardı.

Bina tamamlandıktan sonra merdiven karşısındaki balkonlu odaya güzel bir masa ile büyük ve aynalı bir büfe konulmuştu. Atatürk buraya genellikle tek başına gelir uzun uzun çalışır, bazı önemli toplantılarını burada yapardı. “Bu binaya geldiğim zaman huzur buluyorum” diyordu.

ZIYA GÖKALP ve ANDIĞIM USTALAR

□ Bina büyük törenle açılmıştı. Burada bana da bir çalışma odası vermişlerdi. Akşamları oraya gelip çalışırdım. Ankara’da yaptığım diğer inşaatları oradan takip ederdim. Türk Yurdu’na muhtelif gazetelere yazılar yazardım. Akşamları yanıma edipler, şairler, sanat adamları gelir ve beni çalışmalarımda teşvik ederlerdi. Hiç unutmam bir gün merhum Ziya Gökalp de gelmişti. Bende o sırada eski Türk mezarları hakkında bir yazı ve yaptığım rölemleri hazırlıyordum. Gülererek “Eserlerini çok beğeniyorum öldüğüm zaman benim mezar taşımıda sen yap” Ne hazindir ki o muhterem zatın mezarının yapılma işlemi vefatından sonra Türk Ocakları merkezinden gelen 14 Eylül 1926 tarihli bir yazı ile benden istenmiştir. Onun mermer lahit ve kitabe taşını ben yazdım. İşçiliğini ise taşçı usta başı Hüseyin Avni efendi yaptı. Büyük Atatürk’ün direktifleri ile öğrenerek yaptığım bu binayı yaratan mermer ustası Hüseyin Avni Efendi, Taşçı ustası Baki Efendi, süsleme ustası Hakkı efendi her işten anlayan Ankara’lı Hüseyin Efendi ve diğer usta ve işçilerimizi rahmetle anıyorum. Kabirleri nur olsun.

ACI BİR ANI

□ Türkocakları kapatılmıştı. O günlerde Bursa'da Çelik Palas Oteli'ni yapıyordum. Ankara'ya giderek özel eşyalarımı almak için binaya girmek istedim. İzin vermediler. Odamda özel eşyalarımı proje ve resimlerim olduğunu söyleyerek zorla izin alabildim.

Bütün dosyalarım, detaylar, hesabata fenniyeler yerlere atılmıştı kıymetli tarihi fotokopilerim kırılmış dökülmüş yerlerde sürünüyordu. Bunların arasında sağlamca olanlarını topladım, büyük üzüntüyle Ankara'dan ayrıldım. Atatürk'ü kaybettikten sonra da beni Ankara'ya bağlayan hiç birşey kalmamıştı.

İstanbul'da, Galata'da, Minerva'da açtığım bir yazıhane- de inşaat işleri ile uğraşıyordum. 87 yaşıma kadar bu çalışma devam etti.

1949 yılında samimi arkadaşım Hamdullah Suphi Tanrıöver bey İstanbul'a evime geldi. "Hikmet Türkocağı binasının tamir ettireceğiz. Yıkılmak üzere. Sana yüzümüz yok. Ama eser senin lütfen projeleri hazırla." dedi. Günlerce hazırlık yaptım. Ancak Hamdullah Suphi Bey bir daha görünmedi. Binayı tamir ettiremedi. Sonradan öğrendiğime göre para bulamamıştı. Benim verdiğim yeni emeklerde tekrar boşa gitmişti...

KAPIMI ÇALAN GENÇ BİR ADAM

□ Yıllar birbirini kovaladı. Türk Ocağı binası konusunda kimse bir daha kapımı çalmadı. Atatürk'ün çok sevdiği her gün inşaatına gelerek her zerresine gönül ve fikir koyduğu bu kültür ve sanat yuvası tamamen yıkılmaya terk edilmişti. Ankara'dan gelen haberlerle binanın temelden çökmekte olduğunu duyuyor, bu kadar uzun yaşayarak bu vefasızlığı ve ilgisizliği gördüğüme lanet ediyordum. Bina çeşitli kimsele- rin, gurupların ve kurumların elinde hoyratca kullanılarak harap olmuş, adeta lanetlenmişti. Kurtuluş Savaşımızın sessiz kahramanları da ortadan çekildiklerinden bütün mür-

caatlarım boşa gitmişti. 1975 yılının Aralık ayında genç bir adam evime geldi. Sonradan yapıcı kişiliğini yakından tanıdığım bu insan Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel'di. Türkocağı binasını restore ederek "Resim Heykel Müzesi" haline getireceğini, bu konuda hayatını ortaya koyduğunu, Aziz Atatürk'ün ruhunu sıkıntıdan kurtaracağını, bu konuda bir işçi olarak çalışacağını içtenlikle söylüyor, projeleri istiyor, yardımım için ısrar ediyordu. Onu sevmiş ve inanmıştım. Esasında genç adamın getirdiği teklif beni çok sevindirmişti. Sayın Reisicumhurumuz Fahri Korutürk ve refikaları Emel Korutürk Hanımefendi yıkılmak üzere olan Türkocağı binasıyla alâkadar olmuşlar ve binanın "Resim ve Heykel Müzesi" yapılması için gereken emirleri vermişlerdi. Sanki bir delikanlı olmuştum.

1976 yılında Genel Müdür Mehmet Özel çok yaşlı olma- ma rağmen 16 saatte sanki okşayarak oğlu Levent'le beraber beni Ankara'ya getirdiler. Sayın Reisicumhur Fahri Korutürk ve sanatkar eşi Çankaya Köşkü'nde beni kabul buyurdular ve iltifatlar ettiler. Türkocağı ve diğer yaptığım mimari eserler hakkında bilgi aldılar. Köşke giderken Atatürk'ün eşi Latife Hanımefendinin arzusu ile yapmış olduğum Çeşmeyi gördüm ve çok uygulandım. Eski anılarımı yaşadım.

□ Hayatta istediğim birşey yoktur. Binbir müşkülât ve yokluk içinde yapabildiğim bir kaç eser benim mezar taşıdır. Bugün bir asrı tamamlamış durumdayım. Elimden geldiği kadar yine çalışıyorum Allah sevgili memleketime refah ve sağlık versin. Yurdumuzun, milletimizin yücelmesi için çalışmakta olanlar sihat ve sağlık içinde çalışsınlar. Bugünleri bana gösteren Allah'a Şükürler ediyorum. Ve başta Atatürk olmak üzere hayatımdan gelip geçen tüm insanların kabirle- rini nur etmesi için dualarımı sunuyorum.

Mimar

Hikmet İsmet KOYUNOĞLU

Mart 1980

ANKARA RESİM ve HEYKEL MÜZESİ'NİN RESTORASYONU (TARİHİ TÜRKOCAĞI BİNASI)

1975 Eylül ayında Ankara'da Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğümüze yazı ile müracaat eden bir İtalyan Sanat eleştirmeni, ünlü Türk ressamı Osman Hamdi Bey'in "Silah Taciri" tablosunu aradığını, bu tablonun resmini çekerek yayınlamakta olduğu bir kitaba koyacağını bildirdi.

Yaptığım araştırma ve soruşturma bu ünlü tablonun bir zamanlar Ankara Türkocağı binasında olduğunu gösterdi.

O yıllarda 9. Akşam Sanat Okulu olarak kullanılan "Türkocağı" binasına girdiğimde, içeride atölyelerde pek çok makinanın çalıştığını, güzelim yapının çeşitli dönemlerde hür kullanma yüzünden tahrip olduğunu üzülerek gördüm. İdarecilerle görüştüm. Aradığım tabloyu sordum, "belki depoda olabilir" dediler. Depodaki, yıllardan beri terk edilmiş eşyalar arasında çerçeveleri parçalanmış "Silah Taciri" ve "Timur"un Mezarı Başında" adlı kıymetli tabloları buldum. Ertesi günü yanıma görevlileri alarak depodan tabloları üst katta kadın berber kursu olarak kullanılan Türk odasına çıkardık. Fakat tablolar tanınmaz halde rutubetten harap olmuştu. Rahmetli ressam Arif Kaptan'la birlikte tabloları beraberce sildik ve oradaki görevlilere rica ederek duvarlara astırdık.

BU TARİHİ BİNA KURTARILMALIYDI

Binanın bu feci durumundan ve giderek yok oluşun-

dan büyük bir üzüntü duydum. Geçmişini çok iyi bildiğim bu tarihi bina mutlaka kurtarılmalıydı. Bu değerli yapı, harpten yeni çıkmış; yanmış yıkılmış Anadolu'nun ortasında Büyük Önder Atatürk'ün emri ile ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yoksul Anadolu insanının alın teri ile Kültür ve Sanat Merkezi olarak yapılmıştı. Çalışmamın büyük bir bölümünü bu binanın kurtarılmasına ve eski haline getirilmesine ayırdım.

Binanın geçmişini ve içinde bulunduğu durumu anlatan bir yazı hazırladım. Yazıyı, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'ne, Başbakanlığa ve Kültür Bakanlığı'na sundum.

KORUTÜRK'ÜN İLGİSİ

Bir gün sonra Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Sayın Fuat Bayramoğlu beni aradılar. Sayın Cumhurbaşkanlığı Korutürk'ün konu ile yakından ilgilendiğini bina için neler düşündüğümün acele bildirilmesini istediler. Ertesi gün Başbakanlık Müsteşarı Sayın Ekrem Ceyhun da aynı konuda talimat verdiler. Kültür Bakanı Sayın Rıfkı Danışman'ı durumdan haberdar ettim. Bina ile ilgili düşüncelerimi içeren projemi kısa sürede hazırladım. Projeye göre binaya "Resim Heykel Müzesi" olarak fonksiyon verilmeli, çeşitli kurumların depolarında harap olan üstün sanat eserleri burada toplanmalıydı. Ayrıca binanın her mekânından yararlanılmalı ve yapıya ilk açıldığı yıllardaki görünüm aynen verilmeliydi. Böylece büyük Ata-

türk'ün bu eseri yine etrafına nur ve ışık saçmaya başlamalıydı...

Hazırladığım projeyi Sayın Genel Sekreter Fuat Bayramoğlu'na ve Başbakanlık Müsteşarı Sayın Ekrem Ceyhun'a ayrı ayrı arz ettim. İkiside çok beğendiklerini memnun kaldıklarını bu hayırlı işte beni sonuna kadar destekleyeceklerini bildirdiler.

Cumhurbaşkanımızın eşi değerli sanatçı Sayın Emel Korutürk Hanımefendi birgün bizide yanına alarak harap binayı gezdiler. Çok üzüldüklerini ve binayı kurtarmak için her fedekarlığın yapılması gerektiğini bildirerek Resim Heykel Müzesi önerimin çok olumlu bulunduğunu belirttiler.

BİNA KÜLTÜR BAKANLIĞINA TAHSİS EDİLİYOR

Milli Eğitim Bakanlığı'na bir yazı gönderilerek binanın Kültür Bakanlığına devri istendi ancak, anılan Bakanlık yazıya cevap vermedi. Bu arada Bakanlık Makamından aldığım 15 Aralık 1975 günlü bir onayla "Türkocağı" binasının "Resim ve Heykel Müzesi" olarak kullanılmasını sağladım. Bakanlık onaylarını ve diğer yazışmaları Sayın Genel Sekretere ve Sayın Başbakanlık Müsteşarına ulaştırdım.

Genel Sekreter Sayın Bayramoğlu, 15 Aralık 1975 gününde Sayın Cumhurbaşkanımızın binanın Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne tahsisi için Başbakanlığa talimat verdiklerini Makamına çağırarak müjdelidiler.

25 Ekim 1975 gün ve 7/11172 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bina, Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmişti. Böylece binanın ka-derinde yeni bir dönem başlamış oluyordu.

6 Nisan 1976 gününde Halkeğitim ve 9. Akşam Sanat Okulu binayı boşalttı. Aynı günde bir komisyon kurularak binanın içinde ne varsa tesbit ettirildi. Harap olmuş bir kaç eski tabloda başka hiç bir şey bulunamadı. Ne yazık ki demirbaş defterleri ve eskiye ait her şey yok olmuştu.

Camı sağlam ve kapısı kapanabilen üst katta dört pencerele bir oda kalmıştı. Salonun çatısı harap olduğu için koltuklar sökülmüş aşağı katta bir odaya istif edilmişti. Bütün bunları bir tutanağı geçirerek Bakanlık Makamına arz ettim. Artık BİNA TÜRK SANATÇILARININ MALI olmuştu.

Binanın Mimarı İsmet Hikmet Koyunoğlu bey'in sağ olduğunu ve 92 yaşında İstanbul'da yaşadığını duyunca çok sevindim ve derhal İstanbul'a giderek Mecidiyeköydeki evinde bu ulu insanı ziyaret ettim.

Binası hakkındaki projemi anlattım. Önce kuşku-lydu. Bakanlar Kurulu Kararını gösterdim. O zaman Kendini tutamayıp ağladı ve içten sevindi. Ankara'ya götürmek istediğimi söyledim.

Çok yaşlı olduğunu, gelemeyeceğini, her türlü yardıma hazır olduğunu söyledi. İsrarım karşısında ezizetine katlanırsam, bir araba ile yavaş gitmek koşulu ile Ankara gezisine razı oldu. Bunun üzerine bir gün tesbit ettik. Ben binanın projelerini alarak Ankara'ya geldim.

Sayın Emel Korutürk'ün tavsiyesi üzerine Mimar Abdurahman Hancı İstanbul'dan geldi ve binanın Resim Heykel Müzesine dönüştürülme projelerini hazırlamaya başladı. Bu arada binanın çatı tamiratına da başlanmıştı.

15 Ekim 1976 da, 92 yaşındaki Mimar Hikmet Koyunoglu'nu İstanbul'dan alarak çok yavaş bir yolculukla dinlene dinlene tam 16 saatte Ankara'ya getirdim. Yol boyunca kendisinden Atatürk ve yaptığı eserlerle ilgili anılarını dinledim. Mimarı, Ankara'da Cumhurbaşkanımız Sayın Fahri Korutürk'le bayan Korutürk Çankaya köşkünün kapısında karşıladılar. Ona iltifatlarda bulundular. Hikmet bey bundan çok memnun oldu.

Büyük emeklerle yaptığı binanın harap halini gören Mimar bir kez daha büyük üzüntü duydu. Özellikle ana giriş kapısının yıkılmasına, salonun üstünün çökük haline, Türk evi salonun kadın berber salonu haline gelişine dayanamadı ve gözlerinden yaşlar boşandı. Kendilerinden binada yapılacak onarımlar konusunda talimatlar ve izinler alarak getirdiğim gibi İstanbul'a götürdüm.

Mimar Abdurahman Hancı'nın projesi uyarınca Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Mimarlarınca binanın çatıdan başlanarak onarımına başlandı.

Ancak, bütçeye kısıtlı ödenek konduğundan, ayrıca bürokratik engeller ve bu binanın büro olarak kullanılmak istenmesinden, işler arzulandığı şekilde hızlı gitmiyordu. Sıkı bir mücadele veriyordum. Bina kontrol altına alınmıştı.

O günlerde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine Büyük Elçi Sayın Haluk Bayülken atanmışlardı. Binanın durumu ile ilgili olarak benden yazılı ve sözlü bilgi istediler. 1979 yılında Bütçeye ek ödenek koydurarak işe büyük bir hız verilmesini sağladılar. Sayın Bayülken sık sık inşaatla gelerek işi yakından izlediler.

Her sıkıştığımız yerde kolaylık sağlayarak bize kuvvet verdiler. Bu süre boyunca gece ve gündüz, inşaatın başından ayrılmayarak düşündüğümüz Müzeyi gerçekleştirmek için gayret sarfediyordu. Bu heyecanlı ve hummalı çalışmalar içinde üzücü olayları da hatırlamadan geçemeyeceğim. 1979 yılında ülkemizde terör ve anarşi kol geziyordu. Hergün bir çok vatan evladının yok yere katledildiği o kara günlerde tarihi bina da bir anlamda hedef oldu. Bilindiği gibi büyük salonda sahnenin tam üzerinde bir kurt başı vardır. Bu kurt röliyefi 1927 yılında Atatürk'ün direktifleri ile Ergenekon destanından ilham alınarak oraya yerleştirilmiştir. Ve aslına uygun olarak muhafaza edilmektedir. 1979 yılında silahlı bir gurup inşaatla gelerek bizi tehdit etti. "Bu kurt başını kaldırmazsanız sizi ve çocuklarınızı kurşunlarız" dediler. Başka bir silahlı gurup da "bu kurt başına bir şey olursa sizi ve ailenizi temizleriz" diye tehdit ettiler. Ben her iki gurubada; "biz bu binayı Atatürk'ün yaptırdığı biçimde muhafaza edeceğiz ve aynen restorasyonunu yapacağız".. dedim. Bir kaç gün sonra o yıllarda Ankara Kolejinde okuyan oğlumu kurşun yağmuruna tuttular çok şükür oğlum bir isabet almadı. Eşimin Müdürü bulunduğu okulu bombaladılar. Ben ise devamlı mektup ve telefonlarla tehdit edildim. Yılmadan görevimize devam ettik. Tanrı o kara günleri ülkemize bir daha göstermesin.

İnşaat müddetince Büyük Mimar Hikmet Koyunoglu ile haberleşmemiz ve kendilerinden yararlanmamız devam etti. Yapı ilerledikçe İstanbul'a giderek yapılan işlerle ilgili kendisine bilgiler sundum.

Resim Müzesi binası meydana çıkarken bu müzede yer alacak tabloları tesbit için sanatçılardan kurulu

ekipler oluşturduk. Dörder kişiden oluşan bu ekiplerin başına Eşref Üren, Arif Kaptan, Turan Erol gibi ünlü ressamları koyduk. Kendimde dahil tüm bakanlıkları taradık. Bu iş 40 gün sürdü 800 kadar eser tesbit ettik. Sonra Başbakanlığın bir genelgesi ile bu eserler buldukları yerlerden toplandı. Alınan tabloların 500 kadarı müzeye girecek nitelikteki yapıtlardı. Bunlar bakıma alındı ve böylece inşaat ilerlerken müzenin koleksiyonu da oluşturuluyordu.

Bu çalışmalar süresince Sayın Emel Korutürk hanımefendi sık sık binaya gelerek yapılan galeriler hakkında bilgi alırlar, faydalı fikirler verirler çalışmalarını teşvik ederlerdi...

Müze gece gündüz sıkı bir çalışma ile 2 Nisan 1980 günü için açılışa hazırlanıyordu. O kadar ki Müzenin genel temizliği Çankaya Köşkü'nden gelen görevlilerin yardımı ile tamamlandı. Bu ilgi ve olay benden silinmez izler bırakmıştır...

Açılış için İstanbul'a giderek Mimar Hikmet Bey'i özel olarak Ankara'ya getirdim. 96 yaşındaki sanatçıyı bir el arabasına bindirerek Müzeyi gezdirdim. Sevniçten adeta uçuyordu...

Resim Heykel Müzesi büyük bir törenle 2 Nisan 1980 günü VI. Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk tarafından hizmete açılmıştır.

Yalnız Müzenin bodrum katına el atılamamış, büyük salonun eksiklikleri tamamlanamamış, bahçe tanzimi yapılmamış, kütüphane hizmete sokulamamış, büyük ana kapı onarılamamıştı. Fakat bina ana yapısıyla kurtarılmış müze olan bölümleri tümüyle hizmete açılmıştı.

CUMHURBAŞKANI EVREN, TÜRKOCAĞI'NIN HİZMETE GİRMESİNİ EMREDİYOR

VII. Cumhurbaşkanımız Sayın Kenan Evren'de Tarihi Türkocağı binasına karşı özel bir ilgi göstererek çeşitli aralıklarla Müzeyi sık sık şerefleştirmişler ve binanın eksik kalan bölümlerinin tamamlanması yolunda yakın ilgileriyle direktifler vermişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanımız 1981 Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıl Dönümü dolayısı ile Atatürk Sanat armağanlarından birini Mimarlık alanında yaptığı büyük ve değerli hizmetlere karşılık Türkocağı'nın Mimarı İsmet Hikmet Koyunoğlu'na vermişlerdir. Böylece yıllarca unutulmuş ve köşensine çekilen Mimar Hikmet Bey devletin en yüksek ödülü ile değerlendirilmiştir. 96 yaşındaki Sanatçının bu armağandan duyduğu sevinç ve heyecanı hayatım boyunca unutamayacağım...

CUMHURBAŞKANIMIZ KENDİSİNE VERİLEN HEDİYELERİ MÜZEYE ARMAĞAN EDİYOR

Cumhurbaşkanımız Kenan Evren'in direktifleri ile 1982 yılında binanın bodrum katının onarımına başlandı. Binanın çevresi 7 metre kazılarak temelleri sağlamlaştırıldı. 1983 yılında bodrum kat tüm fonksiyonları ile hizmete açıldı. 1984 yılında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinden gelen bir talimatla, Sayın Cumhurbaşkanımıza Yabancı Devlet Başkanları ve konukları tarafından hediye edilen eşyaların Müzemizde halka açık bir şekilde sergileneceği bildiriliyor, bu konuda tahsis edilecek mekanın projeleri isteniyordu.

Cumhurbaşkanımızın bu kararı Müze için büyük bir şeref ve kıvanç kaynağı idi. Çok kısa bir zamanda yaptırılan projeleri Sayın Cumhurbaşkanımıza arz et-

tim. Kabul buyurdular. 30 Ekim 1983 gününde de yapılan bir törenle "Cumhurbaşkanı Armağan Eşyalar Salonu" hizmete açılmış oldu..

SİMAVİ VE SABANCI VAKIFLARININ DESTEĞİ

1984 yılında Sedat Simavi Vakfı ile temasa geçilerek bodrumda toprak dolgu olan mekânın, Sanat Galerisi olarak yapılması hususu sağlandı.

Vakıf 25 milyon lira bağışta bulundu. 28 gün gibi kısa bir sürede Türkiye'nin en modern Sanat Galerilerinden birisi, tarihi binanın bodrumunda yapılmış oldu. Simavi Sanat Galerisi 27 Haziran 1984 gününde hizmete açıldı.

1985 yılı başında Müze konser salonunun yeniden restore edilerek aslına uygun hale getirilmesine karar verildi. Çünkü bulunan projelerden salonun içinde bir loca olduğu, salonun bazı karton proje ve süslemelelerinin zamanla yok olduğu anlaşıldı. Salon yeniden baştan ele alındı. Amacımız tüm eksiklerini gidererek ebediyen ve en verimli biçimde hizmete sokmaktı. Yalnız ödenek durumu bir türlü buna imkân vermiyordu.

Bunun üzerine değerli sanayici ve hayır sever iş adamı Sayın Sakıp Sabancı'ya müracaat ederek tarihi yapıya nakli yardım istedim. Sabancı İstanbul'dan gelerek Müzede saatlerce kadılar ve gördüklerinden

çok duygulandılar. Hacı Ömer Sabancı Vakfının bu iş için 50.000.000.-TL. yardım edebileceğini söylediler. Bununla hem salon hem kütüphane hemde resimlerin çerçeveleri tamamlanabiliyordu.

Ağustos 1985 ayı ilk haftasında başlatılan salon restorasyonu hızlı bir tempo ile 3 ayda tamamlanarak ...Aralık 1985 gününde Sayın Cumhurbaşkanımızın katıldığı bir törenle hizmete girdi.

Müzenin çevre düzeni Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce ihale edilmiş ve yapımına devam edilmektedir. Tamamlandığında Türkiye'nin ilk heykel bahçesi gerçekleşmiş olacaktır.

Sonuç olarak; Büyük Önder Atatürk'ün direktifleri ile Mimar Hikmet Koyunoğlu tarafından Cumhuriyetin ilk Kültür ve Sanat Merkezi olarak yapılan fakat yıllarca ihmal edilen ve yıkılmaya terkedilen tarihi Türkocağı binası, Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi olarak Anadolu'nun ortasında her türlü sanat ve kültür faaliyetleri ile etrafına nur ve ışık saçmaya başlamıştır.

Bu vesile ile tekrar Yüce Atatürk'e, Mimar İsmet Hikmet Koyunoğlu'na, Türkocağı binasının yapımında büyük emeği geçen Hamdullah Suphi Tanrıöver'e binada çalışan usta ve işçilerimize minnet ve rahmetler diliyorum, tarihi binanın kurtarılmasında ilgi ve yardımlarını esirgemeyenlere şükranlarımızı sunuyorum.

Mehmet ÖZEL
Güzel Sanatlar Genel Müdürü

K - 182 - 985 - A - 05177 - 000

107985105177000

